

Pårørendetilbud i kommuner – En kortlægning

Hovedresultater

Hovedresultater

Pårørendes rolle og vilkår har over en årrække været genstand for opmærksomhed. En række undersøgelser har vist, hvordan pårørende spiller en vigtig rolle som støtte- og omsorgsgivere for nærtstående, der har brug for hjælp pga. sygdom eller svækkelse, og ofte er vigtige som samarbejdspartnere til fagpersoner. Andre undersøgelser har vist, hvordan pårørenderollen kan være opslidende både fysisk og mentalt, og at pårørende derfor selv kan have brug for hjælp og støtte.

Pårørenderettede tilbud udbydes bl.a. af kommunerne, som i mange tilfælde også har etableret funktioner – fx pårørendevejledere – med eksplicit fokus på at tilbyde hjælp og støtte til pårørende. Der er dog tale om et område med relativt få krav. Der har tidligere været lovkrav om en pårørendepolitik på ældreområdet, og i den nye ældrelov fremgår en målsætning om inddragelse af og samarbejde med pårørende, men ikke om udbud af pårørenderettede tilbud.

Ældre Sagen har tidligere taget initiativ til undersøgelser. I både 2017 og 2020 blev pårørenderettede tilbud i danske kommuner kortlagt, og her blev der begge gange vist stor variation på tværs af kommunerne. Denne undersøgelse bygger videre på disse undersøgelser og bidrager med viden om kommunernes udbud af pårørendetilbud anno 2025.

Formålet med undersøgelsen er at kortlægge kommunernes pårørenderettede tilbud med fokus på følgende spørgsmål:

- Hvilke pårørendepolitikker og -tilbud eksisterer i kommunerne?
- Hvordan sikrer kommunerne, at pårørende kender til og gør brug af disse tilbud?
- Hvilke forhold bidrager til eller står i vejen for kommunernes arbejde med pårørenderettede tilbud i kommunerne?

Undersøgelsens vigtigste konklusioner er:

- at pårørende som målgruppe er på den politiske dagsorden i de fleste kommuner, særligt på ældreområdet, hvor tidligere og nuværende nationale politikker har rammesat kommuners fokus på pårørende.
- at politisk og ledelsesmæssig prioritering af pårørendeområdet i kommunerne også har betydning for, om pårørendetilbud bevares og udvikles.
- at kommunale pårørendepolitikkers formål hyppigst handler om inddragelse af og samarbejde med pårørende, og at færre kommuner har fremme af støtten til pårørende som formål sammenlignet med 2020. Den nye ældrelov forventes at medføre et større fokus på at understøtte frontpersonale i at håndtere pårørendesamarbejdet end på at udvikle helt nye tilbud til pårørende.
- at alle kommuner udbyder forskellige typer af pårørenderettede tilbud. Heraf er afløsning og aflastning samt tilbud med fokus på undervisning og information med henblik på at ruste pårørende til at varetage pårørenderollen og hverdagen som pårørende de hyppigste.
- at der ses en stigning i antallet af kommuner med pårørendevejledere siden 2020, men at det fortsat er under halvdelen af kommunerne, der har denne funktion til rådighed.
- at pårørende til personer med alderssvækkelse, demens og fysisk sygdom er centrale målgrupper for de pårørenderettede tilbud.
- at kommunerne vurderer, at de eksisterende pårørenderettede tilbud ikke når ud til alle de pårørende, som har behov.
- at opsporing og rekruttering af pårørenderettede tilbud primært sker via frontpersonale, som ikke har pårørende som primært fokusområde. Samtidig er pårørendeområdet i kommunerne svært at få overblik over, hvilket kalder på en løbende og systematisk indsats for at sikre vidensdeling blandt de relevante medarbejdere om pårørendetilbud internt i kommunerne.
- at de pårørendes tid og overskud også står i vejen for, om de gør brug af kommunernes pårørenderettede tilbud. Det kræver vedvarende opmærksomhed fra frontpersonalet på de pårørendes skiftende behov og mulighed for at indgå i et tilbud.

Både spørgeskemabesvarelser og kvalitative interviews har taget afsæt i kommunernes forvaltninger med ansvar for ældre, sundhed og/eller omsorg. Udbuddet af pårørenderettede tilbud kan derfor i nogle kommuner være større og anderledes sammensat, end det fremgår i denne undersøgelse. Det er desuden ikke alle landets

kommuner, der har bidraget med data. Undersøgelsens resultater skal tolkes med forbehold for, at politisk fokus og udbud af pårørenderettede tilbud kan se anderledes ud i de kommuner, der ikke indgår.

Behov for overblik over pårørendeområdet inden for kommuner

En relativt stor andel besvarelser i spørgeskemaets 'ved ikke'-svarkategorier og tilbagemeldinger fra kommunerne undervejs i dataindsamlingen peger på, at det er en udfordring at skabe et fælles overblik over kommunernes samlede politikker og tilbud på pårørendeområdet. I denne undersøgelse er der ikke foretaget en afgrænsning af pårørenderettede tilbud inden for bestemte forvaltningsområder i kommunerne, hvilket har bidraget til respondenternes udfordring med at etablere et overblik. Selv inden for et forvaltningsområde kan overblikket dog mangle, og manglende kendskab til tilbuddene blandt frontpersonalet fremhæves helt generelt som en af de væsentligste barrierer for opsporing af pårørende til tilbud.

Disse fund peger altså på behovet for og betydningen af et samlet overblik over og vidensdeling om kommunens tilgang til pårørende, herunder i forhold til udbuddet af pårørenderettede tilbud. Dette er bl.a. en hjælp til det personale i kommunerne, som er i kontakt med pårørende med potentielt behov for et pårørenderettat tilbud.

Politisk opmærksomhed og prioritering er til stede og har betydning

Undersøgelsen viser på linje med tidligere undersøgelser, at pårørendeområdet er højt på den politiske dagsorden i langt de fleste kommuner. Tæt på alle kommuner har en pårørendepolitik (enten som en selvstændig politik eller integreret i andre kommunale politikker), hvilket hænger sammen med, at det frem til juli 2025 har været lovpligtigt for kommunerne at have en pårørendepolitik på ældreområdet.

I ældreloven, som trådte i kraft i juli 2025, indgår det som del af formålet, at der skal ske et tæt samspil med de pårørende. Der er i flere kommuner en forventning om, at den nye lov derved kan bidrage til et øget politisk fokus på området. Det er dog for tidligt at forudsige, *hvordan* ældreloven får indflydelse på kommunernes prioritering af pårørendeområdet, og hvilke tilbud der eventuelt etableres som følge heraf.

Undersøgelsen peger på, at politisk prioritering og ledelsesopmærksomhed er vigtige elementer for at kunne fastholde pårørendeområdet som en central prioritet og et selvstændigt kompetenceområde i kommunerne. De senere års eksplicite fokus på pårørende i reformudspil og nationale politikker mærkes i nogle kommuner ved, at pårørendeområdet er blevet en kerneopgave, som kommunens politikere og ledelse har prioriteret over længere tid. I andre kommuner er pårørendeområdet dog mere nyt og under udvikling eller udsat for nedskæringer med betydning for, hvilke tilbud – herunder pårørendevejledere – der udbydes.

Inddragelse og samarbejde med pårørende er centrale politiske målsætninger

Pårørendes dobbelte rolle som vigtige uformelle omsorgs- og støttepersoner og mennesker, der selv kan have brug for hjælp og støtte, fremhæves i denne undersøgelse som væsentlige pejlemærker for kommunernes indsatser på området. Kommunerne har således ikke kun fokus på at udbyde pårørenderettede tilbud, men også på at styrke tilgangen til samarbejde med og inddragelse af pårørende blandt frontpersonalet, fx hjemmepleje, hjemmesygepleje osv.

Kommuner, der indgår i denne undersøgelse, angiver, at inddragelse og samarbejde med pårørende er centrale mål for pårørendepolitikkerne, hvor mål om forebyggelse af helbredsudfordringer blandt pårørende forekommer i mindre end en fjerdedel af kommunerne i undersøgelsen. Desuden ses også en tendens til, at færre kommuner i denne undersøgelse angiver forbedret støtte af pårørende som formuleret målsætning sammenlignet med tidligere undersøgelser. Endelig indikerer undersøgelsen, at der med ældreloven forventes et større fokus på at understøtte frontpersonale i at håndtere pårørendesamarbejdet end på at udvikle helt nye tilbud til pårørende.

Interviews foretaget i udvalgte kommuner underbygger, at inddragelse og samarbejde er et vigtigt mål for kommunernes indsatser på pårørendeområdet, men at der også er bred opmærksomhed på, at samarbejde med og inddragelse af pårørende ikke skal ske på bekostning af de pårørendes eget helbred. I disse kommuner ses derfor også et behov for, at kommunerne har fokus på at opsyge og støtte de pårørende selv.

Stigning i antallet af pårørendevejledere i kommunerne

Der ses en klar tendens til, at antallet af kommuner, der har en pårørendevejleder, er stigende. I denne undersøgelse finder vi, at 40 kommuner har en pårørendevejleder, hvilket peger på en stigning sammenlignet med antal kommuner med en pårørendevejleder identificeret i en lignende undersøgelse i 2020. Det er dog fortsat mere end halvdelen af landets kommuner, der ikke har en pårørendevejleder. Der kan dog være andre vejlederfunktioner – fx demenskoordinatorer og hjerneskadekoordinatorer – som ikke indgår i kommunernes besvarelser til denne undersøgelse.

Den primære målgruppe for pårørendevejlederes arbejde er pårørende generelt, og blandt dem, der har et sygdomsspecifikt fokus, er pårørende til mennesker med demens en væsentlig målgruppe.

Pårørende til personer med alderssvækkelse, demens og fysisk sygdom er centrale målgrupper for tilbud

Ældreområdet er i denne, som i tidligere undersøgelser, fortsat det område, hvor pårørende er mest i fokus i form af formulerede politikker. Dette skyldes formentlig, at det var lovpligtigt at have en pårørendepolitik på dette område frem til 2025 (jf. krav om en værdighedspolitik på ældreområdet).

Pårørenderettede tilbud er oftest rettet mod pårørende inden for specifikke sygdomsområder, herunder oftere demens og fysiske sygdomme/funktionsnedsættelser og sjældnere psykisk sygdom. Som tidligere nævnt udgør pårørende til mennesker med demens også en central målgruppe for pårørendervejlederes arbejde. Voksne pårørende er desuden oftere målgruppe for pårørenderettede tilbud end børn og unge, og ægtefæller/partnere samt voksne børn er oftere målgruppe for kommunernes tilbud end forældre til børn.

Undersøgelsen peger hermed på, at kommunernes pårørendeindsats i høj grad er rettet mod ældreområdet og det somatiske område og mindre mod de områder, som beskæftiger sig med børn/unge og personer med psykiske lidelser. I det lys kan der være et potentiale for, at pårørendeindsatsen styrkes på andre kommunale forvaltningsområder. Dog findes der i flere kommuner tilbud, der gennemføres af eller er i samarbejde med civilsamfundsorganisationer og lignende (fx patient- og pårørendeforeninger). Disse tilbud er ikke opgjort systematisk i denne undersøgelse, og der kan således være et udbud af pårørenderettede tilbud uden for kommunerne, som mere specifikt rettes mod andre målgrupper end dem, der fremgår som de primære i denne undersøgelse.

Pårørendetilbud har fokus på undervisning og information frem for styrkelse af pårørendes mentale og fysiske helbred

Alle kommunerne har mindst ét pårørendetilbud, herunder de lovpligtige tilbud om aflastning og afløsning af pårørende. Derudover udbyder næsten alle kommuner i undersøgelsen tilbud med fokus på at ruste de pårørende til at varetage deres rolle og til at håndtere hverdagen som pårørende via undervisning, informationsmateriale eller kurser. Tilbud med fokus på at styrke de pårørendes fysiske og/eller mentale helbred er sjældnest forekommende i kommunerne. Sådanne tilbud forekommer i mindre end halvdelen af kommunerne i undersøgelsen. Dette mønster er sammenligneligt med resultater fra tidligere kortlægninger af pårørenderettede tilbud i kommunerne.

Tilgangen til pårørende i kommunerne varierer også på tværs af målgrupper. I undersøgelsen ses dette i relation til demensområdet og ældreområdet mere generelt. På demensområdet er pårørendetilbud mere fokuseret på hjælp og støtte til

pårørende selv (samtalegrupper, cafétilbud og kurser), hvor pårørendetilbud på ældreområdet (fx hjemmepleje og plejehjem) i højere grad ser ud til at have inddragelse og samarbejde som omdrejningspunkt.

Opsporing og rekruttering af pårørende til tilbud kræver overblik og viden

Undersøgelsen viser, at kommunernes pårørenderettede tilbud ikke vurderes at nå ud til alle pårørende med behov for hjælp og støtte. Opsporing af pårørende er en indsats spredt på mange aktører i og uden for kommunerne, hvilket stiller krav til frontpersonalets viden om og overblik over kommunernes aktuelle tilbud. Derfor er det som tidligere nævnt et centralt fund, at manglende kendskab til de pårørenderettede tilbud fremhæves i denne og tidligere undersøgelser som en af de væsentligste barrierer for opsporing af pårørende.

Pårørendeområdet kan være organiseret på mange forskellige måder i kommunerne med betydning for opsporing til tilbud. Nogle funktioner og/eller tilbud er organiserede med udgangspunkt i et afgrænset område, fx demens, mens andre funktioner og/eller tilbud er organiserede på tværs af forvaltningsområder. Undersøgelsen indikerer, at det med de mere specialiserede tilgange kan være nemmere at opspore relevante pårørende, fordi frontpersonalet – fx demenskoordinatorer – typisk har adgang til (og fokus på) de pårørende via den syge eller svækkede nærtstående og kan følge med i, hvornår de pårørendes behov ændrer sig.

I andre kommuner er pårørendeindsatsen mere centralt organiseret og med fokus på pårørende på tværs af forvaltningsområder. Opsporingen til denne type af tilbud vil i højere grad være afhængig af de frontmedarbejdere, som ikke nødvendigvis har pårørende som primært fokusområde. Fordelen ved den tværgående funktion er imidlertid, at der herfra kan arbejdes dedikeret med synlighed og udvikling af pårørendeområdet bredt i kommunen, fx via undervisning af frontmedarbejderne og udvikling af en tværgående tilgang til pårørendesamarbejdet, herunder også i forhold til opsporing.

Fakta om undersøgelsen

Spørgeskema fremsendt til Danmarks 98 kommuner

Et spørgeskema er blevet udsendt til sundheds- og omsorgschefer, ældrechefer eller tilsvarende i alle danske kommuner. Spørgeskemaet har ikke været afgrænset til tilbud rettet mod pårørende til alderssvækkede personer. Kommunerne har derfor selv vurderet, hvem der bedst kunne besvare spørgeskemaet, og har haft mulighed for, at besvarelsen kunne gennemføres af mere end en person og i mere end én forvaltning. 73 kommuner (74 %) har helt eller delvist besvaret spørgeskemaet. Herunder har 66 kommuner (67 %) gennemført hele spørgeskemaet.

Supplerende desk research for udvalgte spørgsmål

Som supplement til spørgeskemabesvareelserne er der gennemført desk research. For udvalgte spørgsmål er der søgt på yderligere information på de kommuners hjemmesider, som ikke har besvaret spørgeskemaet.

Kvalitative interviews i seks kommuner

Med henblik på at søge en mere dybdegående indsigt i kommunernes perspektiver på barrierer og muligheder i relation til at tilbyde pårønderettede tilbud har ledere og medarbejdere fra seks kommuner deltaget i interviews. Kommunerne blev udvalgt, så de sikrer variation i forhold til geografi og typer af tilbud, der er til rådighed for de pårørende i kommunerne.

Hovedresultater: Pårørendetilbud i kommuner – En kortlægning
VIVE/2026
HR_303246